

به نام خدا

عنوان مقاله :

"بررسی و تحلیل نقش عوامل ترویجی - آموزشی بر پذیرش کشت زیتون توسط

کشاورزان

شهرستان مینودشت"

نویسندگان:

یوسف طوسی^۱، یوسف حجازی^۲، سید محمود حسینی^۲

^۱دانشجوی کارشناسی ارشد ترویج کشاورزی دانشگاه تهران

^۲اعضای هیئت علمی گروه ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه تهران

آدرس: استان گلستان، شهرستان مینودشت، خیابان سیدجمال‌الدین، خیابان کشاورز، خیابان استقلال کدپستی ۴۹۸۱۶۷۷۵۹۵

شماره تماس: +۹۱۱۹۷۴۸۸۵۰

آدرس الکترونیکی: yusef.tusi@gmail.com

چکیده

مطالعه حاضر با هدف بررسی و تحلیل نقش عوامل ترویجی- آموزشی بر پذیرش کشت زیتون طراحی و اجرا گردید. سالانه مقادیر مهمی از منابع ارزی و نیروی انسانی کشور صرف واردات محصولات غذایی می شود که در این میان روغن- های خوراکی با توجه به بازار بسیار وسیع مصرف و اهمیت فوق العاده غذایی، از اولویت خاصی در سطح ملی برخوردارند. در این بین زیتون یکی از محصولات استراتژیک برای تولید روغن است که قابلیت رشد در بسیاری از مناطق ایران را دارد. جامعه آماری تحقیق حاضر را کلیه زیتونکاران شهرستان به تعداد ۷۰۰ نفر تشکیل دادند. حجم نمونه بر اساس آزمون کوکران به تعداد ۱۰۳ نفر تعیین گردید. ابزار پژوهش شامل پرسشنامه‌ای است که روایی آن با استفاده از روایی صوری و براساس نظر جمعی از اساتید و صاحبانظران مربوطه تأیید گردید. یافته ها نشان داد که بین متغیرهای برگزاری کلاس‌های ترویجی، تماس با مروجان، نمایش فیلم‌های ترویجی و توزیع نشریات و مجلات ترویجی- آموزشی با میزان پذیرش کشت زیتون در سطح یک درصد رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. اما بین متغیرهای برنامه‌های رادیو- تلویزیونی، برگزاری کارگاه آموزشی، تماس با رهبران محلی و بازدید از باغات نمونه زیتون با میزان پذیرش کشت زیتون رابطه معناداری وجود ندارد. این مطالعه نشان داد که عوامل ترویجی- آموزشی می‌تواند نقش مهمی در پذیرش کشت زیتون در منطقه مورد مطالعه ایفا کند. لذا حضور بیشتر مروجان در مزارع و ملاقات‌های متوالی و ارتباط مداوم مروجان با کشاورزان و حضور بیشتر مروجان در مزارع و بازدید کارشناسان از باغ‌های زیتون و رفع مشکلات زیتونکاران اطمینان خاطر بیشتری به آنان می‌دهد.

واژگان کلیدی: پذیرش، عوامل ترویجی- آموزشی، کشت زیتون، شهرستان مینودشت

مقدمه

روغن یکی از مواد غذایی مهم مورد مصرف بشر می‌باشد. دانه‌های روغنی از نظر تأمین کالری و انرژی مورد نیاز انسان و دام در بین محصولات زراعی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار هستند. افزایش سالانه ۱/۵ درصدی جمعیت جهان و بهبود سطح تغذیه و جایگزینی مصرف روغن گیاهی به جای روغن حیوانی، افزایش مصرف کنجاله دانه‌های روغنی بر اهمیت این محصولات و تلاش برای یافتن منابع جدید روغن و دانه‌های روغنی می‌افزاید (حاجی زاده، ۱۳۸۱).

سالانه مقادیر مهمی از منابع ارزی و نیروی انسانی کشور صرف واردات محصولات غذایی می‌شود که در این میان روغن‌های خوراکی با توجه به بازار بسیار وسیع مصرف و اهمیت فوق العاده غذایی، از اولویت خاصی در سطح ملی برخوردارند. ارزش واردات روغن نباتی در سال ۸۷ نسبت به سال قبل از آن ۲۱ درصد رشد داشته است. واردات این محصول در سال ۸۷ یک میلیون و ۱۲ هزار تن به ارزش یک میلیارد و ۱۳۴ میلیون دلار بوده در حالی که در سال ۸۶ یک میلیون و ۱۵۰ هزار تن از این محصول به ارزش ۹۳۰ میلیون دلار وارد کشور شده است (سازمان بازرگانی).

با اجرای طرح تولید دانه‌های روغنی در مدت ۱۰ سال، علاوه بر صرفه جویی ارزی، میزان نیاز فعلی به روغن نباتی از ۹۰ درصد به ۲۷ درصد کاهش خواهد یافت. با رسیدن و دستیابی به خودکفایی ۷۴ درصدی سالانه حدود ۶۰۰ تا ۷۰۰ میلیون دلار صرفه جویی ارزی خواهد شد (مهاجر، ۱۳۸۳).

ترویج علاوه بر انتشار ایده‌های نوین، در پذیرش و به کارگیری آن ایده نیز نقش دارد، بنابراین فعالیت‌های ترویج زمانی می‌تواند در ارائه پدیده‌های جدید به جامعه کشاورزی موفق شود که شرایط لازم جهت پذیرش نوآوری در آنها رعایت شده باشد، در خصوص پذیرش نوآوری می‌توان گفت یک نوآوری باید:

۱- مورد نیاز بوده و مشکلی را در حرفه یا زندگی مردم حل کند.

۲- تناقضی با اعتقادات و فرهنگ مردم منطقه نداشته باشد.

۳- قابلیت رقابت با روش‌های موجود را داشته باشد.

۴- کاربرد عملی داشته باشد (ملک محمدی، ۱۳۷۲)

سرعت شگف انگیز ابداع نوآوری‌های کشاورزی هر روز فعالیت‌های ترویجی را افزایش می‌دهد اما مسئله اساسی نظام‌های ترویج این است که چه عواملی در پذیرش نوآوری‌های ارائه شده مؤثر بوده و ترویج چگونه می‌تواند کشاورزان را به پذیرش نوآوری‌ها علاقمند سازد (شاه پسند، ۱۳۷۷).

حال با توجه به اینکه زیتونکاری در استان گلستان و بخصوص در شهرستان مینودشت کاری جدید و نو پا است که عمر آن از ۱۰ سال تجاوز نمی کند و با توجه به استعداد و قابلیت های فراوان منطقه برای کشت این محصول، در تحقیق حاضر بر آن شدیم تا به شناسایی و بررسی عوامل مؤثر بر پذیرش کشت این محصول توسط کشاورزان بپردازیم تا از این طریق بتوان راهکارها و پیشنهادهایی عملی مبتنی بر نتایج و یافته های پژوهش در راستای بهبود و ارتقای وضعیت موجود ارائه داد.

اهمیت موضوع :

زیتون یکی از مهمترین محصولات باغی است که تقریباً از روغن، میوه و کنسرو آن در تمام دنیا استفاده می شود و در حال حاضر کشت این محصول در اکثر نقاط جهان رایج است. با توسعه کشت این محصول می توان نه تنها نیاز جمعیت کشور به روغن خوراکی را در الگوی تغذیه تأمین کرد بلکه فرایندهای تبدیلی این صنعت می تواند موجب شکوفایی صنایع چوبی، دامی، صابون سازی و... کشور شود و صرفه جویی های ارزی و ریالی قابل توجهی به همراه داشته باشد.

هم اکنون ۹۰ درصد روغن مصرفی کشور از خارج تأمین می شود. از اینرو به اعتقاد جمعی از کارشناسان، توسعه و ترویج کشت این محصول در استانهای شمالی از جمله گلستان و مازندران برای خودکفایی در تولید روغن، ضرورتی اجتناب ناپذیر است. در حال حاضر نیز از مجموع ۱۱۵ هزار هکتار اراضی زیتون کاری شده کشور، ۱۵ هزار هکتار در استان گلستان وجود دارد. بر اساس آمار ۱۱۰ هزار هکتار اراضی شیبدار و ۲۸۰ هزار هکتار اراضی کم بازده در گلستان نیاز به احیا و اصلاح دارند و استان گلستان با داشتن ۷۵۰ هزار هکتار اراضی کشاورزی و تولید ۹۰ نوع محصول، قطب مهم کشاورزی در کشور به شمار می آید. همچنین استان گلستان با وجود اراضی شیب دار و نوار کم آب حاشیه شمالی استعداد افزایش سطح زیرکشت زیتون تا میزان ۷۵ هزار هکتار را دارا است و می تواند، بخشی از میزان روغن مورد نیاز کشور را تأمین کند. حدود ۲۰ هزار هکتار اراضی شیبدار مستعد باغات متمرکز در شهرستان مینودشت وجود دارد که قابلیت کشت انواع میوه های متمرکز از جمله زیتون را دارند و تاکنون در پنج سال گذشته، چهار هزار و ۵۰۰ هکتار از اراضی شیبدار شهرستان به باغات متمرکز تبدیل شده است (صادقی، ۱۳۸۷).

طبق برآورد کارشناسان درآمد حاصل از یک هکتار باغ زیتون، ۸ برابر گندم و ۲,۵ برابر برنج می باشد، اما با گذشت چندین سال از ورود و کشت این محصول در منطقه آنطور که انتظار می رود این محصول در بین مردم رواج پیدا نکرده است و هنوز افراد با شک و تردید به آن نگاه می کنند. کشت زیتون کمک می کند تا درآمد آنان افزایش یافته و همچنین موجب ایجاد اشتغال پایدار برای اعضای خانوار می شود.

شهرستان مینودشت به لحاظ پرورش محصولات باغی بویژه زیتون دارای استعداد بالقوه می‌باشد و با توجه به اقلیم مناسب و اراضی مستعد این شهرستان برای کشت زیتون، پذیرش کشت این محصول از سوی کشاورزان امری ضروری به نظر می‌رسد. بنابراین شناسایی عوامل مؤثر بر پذیرش کشت زیتون می‌تواند در تدوین سیاست‌ها و برنامه‌های جامع و کاربردی از سوی دولت به منظور توسعه کشت زیتون در منطقه کمک شایانی نماید.

هدف کلی پژوهش:

هدف اصلی این مطالعه بررسی و تحلیل نقش عوامل ترویجی- آموزشی بر پذیرش کشت زیتون در شهرستان مینودشت است.

اهداف اختصاصی:

تعیین میزان تأثیر هر یک از عوامل فردی، حرفه‌ای در پذیرش کشت زیتون در شهرستان مینودشت

تعیین میزان تأثیر هر یک از عوامل اقتصادی در پذیرش کشت زیتون در شهرستان مینودشت

تعیین میزان تأثیر هر یک از عوامل ترویجی-آموزشی در پذیرش کشت زیتون در شهرستان مینودشت

تعیین میزان تأثیر ویژگی‌های نوآوری در پذیرش کشت زیتون در شهرستان مینودشت

روش شناسی پژوهش

تحقیق حاضر از جنبه هدف کاربردی است. زیرا در پی توسعه و پذیرش کشت زیتون است و می‌تواند برای مسئولین و برنامه‌ریزان ترویجی جهاد کشاورزی در زمینه نحوه اشاعه و ترویج مناسب تکنولوژی‌ها و نوآوری‌ها مفید باشد.

از لحاظ درجه نظارت و کنترل غیر آزمایشی و از لحاظ گردآوری داده‌ها از نوع تحقیقات میدانی است. از بین روش‌های تحقیق توصیفی نیز این تحقیق از روش همبستگی بهره برده است. همچنین تحقیق حاضر را به دلیل استفاده از پرسشنامه می‌توان جزء تحقیق‌های پیمایشی نیز طبقه‌بندی کرد.

جامعه آماری این تحقیق را کلیه زیتون‌کاران شهرستان مینودشت که در ۳۱ روستای این شهرستان قرار داشتند، تشکیل داده‌اند. که براساس آمار جهاد کشاورزی شهرستان تعداد ۷۰۰

زیتون کار در منطقه به کشت این محصول مبادرت کرده‌اند. در تحقیق حاضر از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای متناسب استفاده گردید.

روایی و پایایی پژوهش

با توجه به ماهیت تحقیق حاضر و سؤالات پرسشنامه در این تحقیق صرفاً اعتبار محتوایی پرسشنامه بررسی شده است. جهت تعیین اعتبار محتوایی، پرسشنامه مقدماتی را در اختیار چند تن از اساتید دانشکده، چند نفر از کارشناسان جهاد کشاورزی و نیز تعدادی از دانشجویان تحصیلات تکمیلی قرار داده و از آنها نظرخواهی شد و اصلاحات لازم انجام گردید. و جهت تعیین پایایی تحقیق حاضر، آماره آلفای کرونباخ از طریق پیش‌آزمون محاسبه گردید که نتایج آن همگی بالای ۰/۷ بودند.

پیشینه تحقیق

کندوری و همکاران (۲۰۰۴) در مطالعه‌ای که تحت عنوان "پذیرش فناوری اندوژنوس تحت شرایط ریسک‌پذیری: نظریه و کاربرد برای فناوری آبیاری" انجام داده‌اند، تأثیر متغیرهایی مانند سن کشاورز، سطح تحصیلات، خشکی منطقه، ملاقات‌های ترویجی، دسترسی به اطلاعات، بیمه در مقابل خطر، یارانه‌ها و نوع خاک را بر پذیرش فن آوری مورد نظر مورد بررسی قرار داده‌اند. نتایج تحقیق مذکور به شرح زیر است:

متغیرهای سن، سطح تحصیلات، خشکی منطقه، خدمات ترویجی، یارانه‌ها، بیمه در مقابل خطر، نوع خاک شنی-رسی و خاک لاسیتی در سطح ۹۵٪ با متغیر وابسته پذیرش رابطه معنی‌دار دارند.

کنت کاپاندا و همکاران (۲۰۰۵) در مطالعه‌ای تحت عنوان "تحلیل عوامل مؤثر بر پرورش ماهی در مالوای" متغیرهایی همچون سن، جنس، موقعیت آموزشی و اجتماعی بزرگ خانواده، اندازه خانواده، تملک زمین، اندازه زمین، نیروی کار خانواده، مالکیت چهارپایان، داشتن زمین دارای آب، ارتباط با ترویج را مورد بررسی قرار دادند که از بین این متغیرها نشان داده شده است که جنس، سن، داشتن زمین دارای آب و اندازه آن و همچنین داشتن چهارپایان پارامترهای مهمی در تصمیم‌گیری برای پذیرش پرورش ماهی می‌باشند. در پایان اشاره دارند که برنامه‌های توسعه پرورش ماهی باید با مشورت افراد هدف اجرا شود.

گوی (۲۰۰۵) در تحقیق تجربی تحت عنوان "عوامل مؤثر بر پذیرش جنگلداری زراعی بوسيله کشاورزان کامرونی" نشان دادند که عوامل اقتصادی-اجتماعی در پذیرش جنگلداری زراعی تأثیر دارند. در این مطالعه که در سه استان از کشور انجام شده بود، عواملی که بر تصمیم

پذیرش تأثیر دارند را به این شرح بیان کرده بود. این عوامل عبارتند از: جنسیت کشاورز، افراد خانواده، سطح آموزش، تجربه کشاورزی، عضویت کشاورز در انجمن‌ها، ارتباط، تحقیق و ترویج، نوع مالکیت زمین، منطقه اکولوژیکی، مسافت روستا از نزدیک‌ترین شهر، در آمد از چهارپایان.

فروی آی سین و همکاران (۲۰۰۷) در مطالعه‌ای تحت عنوان "عوامل تأثیر گذار بر پذیرش سیستم کشاورزی ارگانیک انجیر خشک در ترکیه" به بررسی عوامل مؤثر بر پذیرش این سیستم پرداختند. این عوامل را در سه گروه اجتماعی، ساختاری و ذهنی (عقلانی) تقسیم کردند. یافته‌های آن‌ها نشان می‌دهد که عوامل اجتماعی، موقعیت‌های آموزشی، سن و تجربه کشاورزان در پرورش انجیر از پارامترهای مهم این سیستم می‌باشد. همچنین نتایج حاکی از آن است که باید فرآیند آموزش را در مورد کشت محصول ارتقاء داد.

حسینی و دانشوری (۱۳۷۵) در تحقیقی تحت عنوان "بررسی عوامل مؤثر در نوگرایی زیتون کاران استان زنجان" می‌نویسند: نتایج تحلیل آماری مربوط به رابطه متغیرهای وابسته به سطح سواد، طبقه اجتماعی، تحرک جغرافیایی، استفاده از وسایل ارتباط جمعی، میزان تماس با مروج، مشارکت اجتماعی، رهبری فنی و عقیدتی، سن کشاورزان و میزان نوگرایی کشاورزان درباره نوآوری متغیر بوده و لذا نمی‌توان به یک نتیجه علمی قاطعی دست یافت و به عبارت دیگر ضمن اینکه درباره اغلب نوآوری‌ها روابط بین متغیرها معنی‌دار نبودند ولی متغیرهایی وجود داشت که رابطه آنها در برخی از نوآوری‌ها معنی‌دار بوده و درباره برخی دیگر معنی‌دار نبودند. مثلاً رابطه تحرک جغرافیایی و نوگرایی در مورد نوآوری هرس معنی‌دار نبوده ولی درباره نوآوری تسطیح و شبکه‌بندی معنی‌دار بوده است.

شفیعی (۱۳۸۶) در مطالعه‌ای تحت عنوان "شناسایی عوامل مؤثر بر توسعه کاشت زیتون در استان کرمان" تلاش کرده تا عوامل تأثیر گذار بر پذیرش کاشت زیتون از طرف کشاورزان را بررسی کند. مطالعه او نشان می‌دهد که بطور کلی متغیرهای تحصیلات، تعداد فرزندان بالای ۱۴ سال، ارتباط مروج با کشاورز و اعتماد متقابل، کل سطح زیر کشت باغدار، میزان آشنایی باغدار با زیتون و در نهایت میزان پس‌انداز و در آمد در سطح پایین‌تر از ۱۰٪ بر پذیرش کاشت زیتون توسط باغدار تأثیر گذارند و متغیرهای تعداد قطعات زمین، سطح فن‌آوری، اعتبارات و میزان دریافت وام تأثیر معنی‌داری در پذیرش کاشت زیتون ندارند.

نتایج و بحث

۱-۱- سن

بر اساس اطلاعات بدست آمده مندرج در جدول ۱-۱ میانگین سنی، سن کمینه و بیشینه مخاطبان مورد مطالعه به ترتیب ۴۹،۹، ۲۲ و ۸۱ سال بودند. این امر نشان دهنده این است که

اکثریت کشاورزان در گروه سنی میانسال به بالا قرار گرفته بودند. به عبارت دیگر حضور افراد جوان در قسمت کشاورزی بسیار اندک و ناچیز است. یعنی هر چه سن افراد بالاتر بوده است میزان پذیرش کشت زیتون نیز افزایش یافته است. با توجه به اینکه جامعه کشاورزی ایران را افراد میانسال به بالا تشکیل می دهند، این نتیجه نیز بیانگر همین مطلب می باشد.

جدول ۱-۱- توزیع فراوانی مخاطبان بر حسب طبقه سنی (سال)

طبقه سنی	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
کمتر از ۳۰	۱۳	۷,۳	۷,۳	۷,۳
۳۱ تا ۴۰	۳۲	۱۷,۹	۱۷,۹	۲۵,۱
۴۱ تا ۵۰	۵۲	۲۹,۱	۲۹,۱	۵۴,۲
۵۱ تا ۶۰	۴۵	۲۵,۱	۲۵,۱	۷۹,۳
بالای ۶۰	۳۷	۲۰,۷	۲۰,۷	۱۰۰
جمع کل	۱۷۹	۱۰۰	۱۰۰	

۱-۲- میزان تحصیلات

اطلاعات جمع آوری شده در این راستا حاکی از آن است که حدود ۲۷,۴٪ مخاطبان مورد مطالعه بی سواد و حدود ۶۳ درصد آنها نیز دارای تحصیلات زیر دیپلم هستند و فقط حدود ۸,۴ درصد از زیتونکاران مورد مطالعه دارای تحصیلات آموزش عالی می باشند. که این امر نشان دهنده حضور کم رنگ افراد تحصیل کرده در این بخش می باشد. (جدول ۱-۲)

جدول ۱-۲- توزیع فراوانی مخاطبان بر حسب میزان تحصیلات

سطح تحصیلات	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
بی سواد	۴۹	۲۷,۴	۲۷,۴	۲۷,۴
ابتدایی	۴۶	۲۵,۷	۲۵,۷	۵۳,۱
راهنمایی	۲۳	۱۲,۸	۱۲,۸	۶۵,۹
دبیرستان	۲۰	۱۱,۲	۱۱,۲	۷۷,۱
دیپلم	۲۶	۱۴,۵	۱۴,۵	۹۱,۶
بالاتر از دیپلم	۱۵	۸,۴	۸,۴	۱۰۰,۰
جمع کل	۱۷۹	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	

۱-۳- تعداد افراد خانوار

بر اساس اطلاعات مندرج در جدول (۱-۳) بیشترین درصد افراد تحت تکفل جامعه آماری تحقیق را ۴ تا ۶ نفر تشکیل می دهند و تنها ۳,۹ درصد از این جامعه آماری را کسانی تشکیل می دهند که سرپرست کسی نبودند. به طوری که هر چه تعداد افراد تحت تکفل بیشتر بوده میزان پذیرش نیز افزایش یافته است که می توان این طور گفت که داشتن نیروی کار بیشتر و در

دسترس و همچنین ایجاد اشتغال پایدار برای همه اعضای خانوار فرد را ترغیب به پذیرش کشت زیتون کرده است. قابل ذکر است که باغداری از جمله شغل‌های پایدار و طولانی مدت می‌باشد.

جدول ۱-۳- توزیع فراوانی مخاطبان بر حسب تعداد افراد تحت تکفل

تعداد افراد تحت تکفل	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
۰	۷	۳,۹	۳,۹	۳,۹
۱-۳	۵۹	۳۳,۰	۳۳,۰	۳۶,۹
۴-۶	۹۷	۵۴,۲	۵۴,۲	۹۱,۱
۷-۱۰	۱۶	۸,۹	۸,۹	۱۰۰,۰
جمع کل	۱۷۹	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	

۱-۴- شغل اصلی مخاطبان

اطلاعات جمع آوری شده در این راستا حاکی از آن است که در بین مخاطبان مورد مطالعه، حدود ۵۸,۷ درصد آنها شغل اصلی خود را کشاورزی عنوان کرده‌اند و فقط ۴,۵ درصد مخاطبان باغداری را شغل اصلی خود عنوان کرده‌اند و بقیه افراد نیز دارای شغل‌های دامداری، آزاد و ... بودند. (جدول ۱-۴)

جدول ۱-۴- توزیع فراوانی مخاطبان بر حسب شغل اصلی آنها

شغل اصلی	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
باغداری	۸	۴,۵	۴,۵	۴,۵
دامداری	۸	۴,۵	۴,۵	۸,۹
کشاورزی	۱۰۵	۵۸,۷	۵۸,۷	۶۷,۵
آزاد	۲۵	۱۴,۰	۱۴,۰	۸۱,۶
سایر	۳۳	۱۸,۴	۱۸,۴	۱۰۰,۰
جمع کل	۱۷۹	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	

۱-۵- سابقه کشت زیتون

بر اساس اطلاعات جدول (۴-۷) میانگین سابقه کشت زیتون در جامعه آماری مورد مطالعه ۷,۷۶ سال می‌باشد. همچنین کمینه و بیشینه سابقه کشت به ترتیب ۲ و ۱۶ سال است. به عبارتی می‌توان گفت که عمر این محصول در بیشتر مناطق مورد مطالعه از ۱۰ سال تجاوز نمی‌کند.

جدول ۱-۵- توزیع فراوانی مخاطبان بر حسب سابقه کشت زیتون (سال)

سابقه کشت	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
کمتر از ۵ سال	۸۶	۴۸,۰	۴۸,۰	۴۸,۰

۷۱,۵	۲۳,۵	۲۳,۵	۴۲	۶-۱۰ سال
۹۷,۲	۲۵,۷	۲۵,۷	۴۶	۱۱-۱۶ سال
۱۰۰,۰	۲,۸	۲,۸	۵	بیشتر از ۱۶ سال
	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	۱۷۹	جمع کل

۶-۱- مقدار اراضی زیر کشت زیتون

با توجه به اطلاعات مندرج در جدول (۴-۸) میانگین، کمترین و بیشترین مقدار اراضی زیر کشت زیتون در جامعه آماری مورد مطالعه (شهرستان مینودشت) به ترتیب برابر با ۲,۱۴، ۰,۲ و ۱۶ هکتار می‌باشد. همچنین داده‌ها حاکی از این است که ۹۱ درصد افراد کمتر از ۵ هکتار زمین زیر کشت زیتون دارند و تنها حدود ۹ درصد جامعه بیش از ۵ هکتار زیتون کشت کرده‌اند.

جدول ۶-۱- توزیع فراوانی مخاطبان بر حسب مقدار اراضی زیر کشت زیتون (هکتار)

مقدار اراضی	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
کمتر از ۱ هکتار	۸۰	۴۴,۷	۴۴,۷	۴۴,۷
بین ۱ تا ۴ هکتار	۸۳	۴۶,۴	۴۶,۴	۹۱,۱
بین ۴ تا ۶ هکتار	۱۳	۷,۳	۷,۳	۹۸,۳
بیشتر از ۶ هکتار	۳	۱,۷	۱,۷	۱۰۰,۰
جمع کل	۱۷۹	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	

۷-۱- میزان درآمد از کشاورزی

اطلاعات جمع آوری شده در این راستا حاکی از آن است که میزان درآمد مخاطبان مورد مطالعه، بین یک میلیون ریال تا یک میلیارد و پانصد میلیون ریال متغیر است اما بیشترین درصد میزان درآمد کمتر از پنجاه میلیون ریال است. با توجه به داده‌ها میانگین میزان درآمد مخاطبان حدود بیست و نه میلیون ریال می‌باشد. (جدول ۷-۱)

توزیع فراوانی مخاطبان بر حسب میزان درآمد از کشاورزی در سال گذشته (میلیون ریال)

میزان درآمد (میلیون ریال)	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
کمتر از ۱۰	۸۴	۴۶,۹	۵۴,۹	۵۴,۹
بین ۱۰ تا ۵۰	۵۹	۳۳,۰	۳۸,۶	۹۳,۵
بین ۵۰ تا ۱۰۰	۲	۱,۱	۱,۳	۹۴,۸
بالای ۱۰۰	۸	۴,۵	۵,۲	۱۰۰,۰
مقادیر نامعلوم	۲۶	۱۴,۵		
جمع کل	۱۷۹	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	

۸-۱- میزان درآمد غیر از کشاورزی

با توجه به اطلاعات مندرج در جدول (۱-۸) حدود ۳۴,۶ درصد مخاطبان بیان داشته‌اند که درآمدی غیر از کشاورزی ندارند و حدود ۳۴,۱ درصد آنها نیز درآمدی کمتر از ۱۰ میلیون ریال در

سال دارند. به عبارت دیگر همان طور که قبلاً نیز بیان شد شغل اصلی اکثر این مخاطبان، کشاورزی بوده و تنها راه کسب درآمد نیز از طریق همین کشاورزی می باشد.

جدول ۱-۸- توزیع فراوانی مخاطبان بر حسب میزان درآمد غیر از کشاورزی در سال گذشته (میلیون ریال)

میزان درآمد	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
کمتر از ۱۰	۶۱	۳۴,۱	۵۲,۱	۵۲,۱
بین ۱۰ تا ۵۰	۵۱	۲۸,۵	۴۳,۶	۹۵,۷
بالای ۵۰ ریال	۵	۲,۸	۴,۳	۱۰۰,۰
مقادیر نامعلوم	۶۲	۳۴,۶		
جمع کل	۱۷۹	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	

۹-۱- نوع مالکیت مخاطبان

اطلاعات جمع آوری شده در این راستا حاکی از آن است که اکثر مخاطبان جامعه آماری مورد مطالعه دارای ملک شخصی بوده و تنها ۱۹ درصد آنها دارای زمین های شخصی نبوده اند. (جدول ۹-۱)

جدول ۱-۹- توزیع فراوانی مخاطبان بر حسب نوع مالکیت زمین

نوع مالکیت	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
اجاره داری	۶	۳,۴	۳,۴	۳,۴
سهام بری	۲۰	۱۱,۲	۱۱,۲	۱۴,۵
مالکیت شخصی	۱۴۵	۸۱,۰	۸۱,۰	۹۵,۵
مشاعی	۸	۴,۵	۴,۵	۱۰۰,۰
جمع کل	۱۷۹	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	

۱۰-۱- نیروی کار

بر اساس داده های مندرج در جدول (۱-۱۰) بیشترین درصد نیروی کار باغات جامعه آماری تحقیق فوق را افراد خانواده تشکیل می دهند حدود ۳۹,۷ آنها از کارگران مزد بگیر استفاده می کنند.

جدول ۱-۱۰- توزیع فراوانی مخاطبان بر حسب نوع نیروی کار

نوع نیروی کار	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
افراد خانواده	۱۰۴	۵۸,۱	۵۸,۱	۵۸,۱
کارگران مزد بگیر	۷۱	۳۹,۷	۳۹,۷	۹۷,۸
سایر موارد	۴	۲,۲	۲,۲	۱۰۰,۰
جمع کل	۱۷۹	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	

۲- داده های توصیفی مربوط به عوامل آموزشی- ترویجی

عوامل آموزشی - ترویجی یکی از عوامل مهم در میزان پذیرش کشت زیتون می باشد. برای بررسی عوامل آموزشی - ترویجی تعداد ۸ سوال به شرح جدول (۱-۲) به پاسخگویان ارائه گردید.

اطلاعات به دست آمده از جدول (۱-۲) نشان می دهد که تماس با مروجان به عنوان الویت اول پاسخگویان بوده و استفاده از برنامه های رادیو - تلویزیونی و بازدید از باغات نمونه زیتون رتبه های دوم و سوم را به خود اختصاص داده اند.

جدول ۱-۲ - اولویت بندی میزان استفاده از عوامل آموزشی - ترویجی

اولویت	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	عوامل آموزشی - ترویجی
۱	۰,۵۱۵۵	۱,۴۲۳	۲,۷۶	تماس با مروجان
۲	۰,۵۴۸۵	۱,۱۳۰	۲,۰۶	برنامه های رادیو - تلویزیونی
۳	۰,۶۰۳۸	۱,۰۹۹	۱,۸۲	بازدید از باغات نمونه زیتون
۴	۰,۷۱۸۸	۱,۶۷۵	۲,۳۳	برگزاری کلاس های ترویجی
۵	۰,۷۳۳۱	۱,۴۳۷	۱,۹۶	تماس با رهبران محلی
۶	۱	۱,۴۵۰	۱,۴۵	نمایش فیلم های ترویجی
۷	۱,۷	۱,۱۲۲	۰,۶۶	توزیع نشریات و مجلات آموزشی - ترویجی
۸	۱,۸۴۰	۱,۱۷۸	۰,۶۴	برگزاری کارگاه آموزشی

۰ = هیچ ۱ = خیلی کم ۲ = کم ۳ = متوسط ۴ = زیاد ۵ = خیلی زیاد

۳- داده های توصیفی مربوط به ویژگی های نوآوری

ویژگی های نوآوری (زیتون) می تواند یکی از عوامل مهم در میزان پذیرش کشت زیتون باشد. برای بررسی ویژگی های نوآوری تعداد ۲۳ گویه به شرح جدول (۱-۳) به پاسخگویان ارائه گردید.

اطلاعات به دست آمده از جدول (۱-۳) نشان می دهد که متغیرهای نیاز کم به آب، مشاهده نتایج مطلوب کشت این محصول در مزارع کشاورزان دیگر و وجود کارخانه های روغن کشی در منطقه سه رتبه نخست و متغیرهای دسترسی آسان به ماشین آلات کشاورزی، نیازمند مهارت های تخصصی کمتر و مطابقت کشت زیتون با تجارب قبلی کشاورزان سه رتبه آخر را در این مقوله به خود اختصاص داده اند.

جدول ۱-۳ - اولویت بندی ویژگی های نوآوری (زیتون)

ویژگی‌های نوآوری	میانگین	انحراف معیار	ضریب تغییرات
۱ نیاز کم به آب	۴,۴۰	۰,۸۵۸	۰,۱۹۴۹
۲ مشاهده نتایج مطلوب کشت این محصول در مزارع کشاورزان دیگر	۳,۹۴	۰,۸۸۲	۰,۲۲۳۷
۳ وجود کارخانه‌های روغن کشتی در منطقه	۴,۳۴	۰,۹۷۸	۰,۲۲۵۲
۴ سازگاری با شرایط آب و هوایی منطقه	۳,۹۷	۰,۹۱۴	۰,۲۳۰۲
۵ سود آورتر بودن نسبت به کشت‌های رایج منطقه	۳,۸۵	۰,۹۰۱	۰,۲۳۴۱
۶ امکان کشت آن در اکثر زمین‌ها	۳,۹۱	۰,۹۳۰	۰,۲۳۷۹
۷ دسترسی به نهال و رقم‌های اصلاح شده	۴,۱۵	۱,۰۰۳	۰,۲۴۱۵
۸ بازاریابی آسان و سریع زیتون	۴,۱۴	۱,۰۰۴	۰,۲۴۲۵
۹ کسب اعتبار اجتماعی و قدرت بیشتر در بین کشاورزان	۳,۸۳	۰,۹۵۱	۰,۲۴۸۱
۱۰ کشت راحت تر آن نسبت به دیگر کشت‌های رایج منطقه	۳,۹۶	۰,۹۸۵	۰,۲۴۸۷
۱۱ کشت محصولات زراعی در بین درختان تا هنگام باردهی	۴,۰۳	۱,۰۰۵	۰,۲۴۹۱
۱۲ خرید تضمینی زیتون	۴,۲۳	۱,۰۸۵	۰,۲۵۶۵
۱۳ نیروی کار کمتری می‌طلبد.	۳,۸۶	۱,۰۴۸	۰,۲۷۱۴
۱۴ تضمین منافع آبی کشاورزان	۳,۶۸	۱,۰۰۷	۰,۲۷۳۹
۱۵ مطابقت کشت زیتون با آداب و رسوم مردم منطقه	۳,۱۷	۰,۸۹۶	۰,۲۸۲۹
۱۶ حمایت دولت از زیتون کاری در منطقه	۴,۱۰	۱,۱۷۳	۰,۲۸۶۳
۱۷ تضمین منافع آبی کشاورزان	۳,۶۷	۱,۱۱۶	۰,۳۰۳۹
۱۸ مطابقت با امکانات کشاورزان منطقه	۳,۴۲	۱,۰۶۴	۰,۳۱۱۲
۱۹ مطابقت با امکانات موجود منطقه	۳,۴۰	۱,۱۰۹	۰,۳۲۶۴
۲۰ اعطای تسهیلات و اعتبارات بانکی	۳,۷۵	۱,۳۰۶	۰,۳۴۸۴
۲۱ دسترسی آسان به ماشین آلات کشاورزی	۳,۵۹	۱,۲۹۲	۰,۳۵۹۷
۲۲ مطابقت کشت زیتون با تجارب قبلی کشاورزان	۳,۰۷	۱,۲۰۷	۰,۳۹۳۴
۲۳ نیازمند مهارت‌های تخصصی کمتر	۳,۴۳	۱,۴۳۸	۰,۴۱۹۷

۱ = کاملاً مخالفم ۲ = مخالفم ۳ = نظری ندارم ۴ = موافقم ۵ = کاملاً موافقم

۴- تحلیل همبستگی

با توجه به اینکه تعدادی از متغیرها در مقیاس پارامتری (فاصله ای و نسبی) و تعدادی نیز در مقیاس ناپارامتری (اسمی و ترتیبی) اندازه گیری شده بودند برای محاسبه و تعیین ضریب همبستگی بین متغیرها بنا به شرایط از روش پیرسون و کندال تائو استفاده شد.

جدول ۴-۱- رابطه بین میزان پذیرش کشت زیتون با عوامل فردی و اقتصادی

متغیر ۱	متغیر ۲	ضریب همبستگی
میزان پذیرش کشت زیتون	سن	۰,۲۲۳(**)
	تعداد افراد تحت تکفل	۰,۲۲۷ (**)
	میزان سطح تحصیلات	-۰,۲۲۴(**)
	میزان استفاده از نیروی کار مزد بگیر	۰,۴۴
	مقدار اراضی زیر کشت زیتون	۰,۲۵۲(**)
	وسعت کل اراضی	۰,۱۲۷
	میزان عملکرد باغ زیتون	۲۷۷/۰(**)
	میزان درآمد از کشاورزی	۰,۸۰
	میزان درآمد از منابع غیر از کشاورزی	۰,۱۵۸

** معنی داری در سطح یک درصد

* معنی داری در سطح پنج درصد

یافته‌های تحقیق در جدول (۴-۱) نشان می‌دهد که بین متغیرهای سن، تعداد افراد تحت تکفل، مقدار اراضی زیر کشت زیتون و میزان عملکرد باغ زیتون با میزان پذیرش کشت زیتون در سطح یک درصد رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد. و همچنین بین میزان تحصیلات با متغیر مذکور در سطح یک درصد رابطه منفی و معنی داری بدست آمد.

جدول (۴-۲): رابطه بین میزان پذیرش کشت زیتون با متغیرهای عوامل ترویجی - آموزشی

متغیر ۱	متغیر ۲	ضریب همبستگی
میزان پذیرش کشت زیتون	برگزاری کلاس‌های ترویجی	۰/۲۰۳(**)
	تماس با مروجان	۰/۱۷۹(**)
	بازدید از باغات نمونه زیتون	-۰/۰۳۲
	برگزاری کارگاه آموزشی	۰/۰۵۲
	تماس با رهبران محلی	۰/۸۰
	نمایش فیلم‌های ترویجی	۰/۲۱۷(**)
	توزیع نشریات و مجلات آموزشی - ترویجی	۰/۰۱۶(**)
	برنامه‌های رادیو - تلویزیونی	۰/۱۰۳

** معنی داری در سطح یک درصد

* معنی داری در سطح پنج درصد

یافته‌های تحقیق در جدول (۴-۲) نشان می‌دهد که بین متغیرهای برگزاری کلاس‌های ترویجی، تماس با مروجان، نمایش فیلم‌های ترویجی و توزیع نشریات و مجلات آموزشی - ترویجی با میزان پذیرش کشت زیتون در سطح یک درصد رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد.

جدول (۳-۴): رابطه بین میزان پذیرش کشت زیتون با متغیرهای ویژگی‌های زیتون

متغیر ۱	متغیر ۲	ضریب همبستگی
زیتون پذیرش	مزیت نسبی	۰/۳۴۴(**)
زیتون پذیرش	سازگاری	۰/۰۹۷
زیتون پذیرش	پیچیدگی	۰/۱۹۶(**)
زیتون پذیرش	رویت پذیری	۰/۳۰۱(**)

* معنی داری در سطح پنج درصد

** معنی داری در سطح یک درصد

یافته‌های پژوهش مندرج در جدول (۳-۴) نشان می‌دهد که بین متغیرهای مزیت‌نسبی، رویت‌پذیری و پیچیدگی با میزان پذیرش کشت زیتون در سطح یک درصد رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. اما بین سازگاری و میزان پذیرش کشت زیتون رابطه معنی‌داری وجود ندارد.

پیشنهادها:

باتوجه به ویژگی‌های فردی کشاورزان (سن، سطح تحصیلات، تعداد افراد تحت تکفل و...) پیشنهاد می‌شود که آموزش‌های متناسب با این قشر جامعه در نظر گرفته شود. که ملاقات در مزرعه و تماس چهره به چهره از روش‌های بسیار مناسب برای آموزش این افراد می‌باشد. و از طرفی نیز حمایت و اعطای تسهیلات ویژه و مشوق‌های حمایتی از طرف دولت برای ترغیب و ایجاد انگیزه در جوانان و افراد تحصیلکرده برای پذیرش این محصول ضروری به نظر می‌رسد.

نتایج تحقیق نشان داد که با افزایش میزان عملکرد محصول در واحد سطح میزان پذیرش افراد افزایش می‌یابد، بنابراین پیشنهاد می‌شود با آموزش بهره‌برداران در زمینه‌های کاشت (انتخاب نهال و رقم مناسب)، داشت (هرس، آبیاری و ...) و برداشت به آنها کمک کرد تا توسعه کشت از سوی آنها تداوم داشته باشد و در نتیجه موجب افزایش سطح زیر کشت شود.

با توجه به اینکه از بین عوامل ترویجی - آموزشی سنجیده شده در این مطالعه میزان تماس باغداران با مروجان اولویت اول را کسب کرده است و همچنین دارای ارتباط مثبت و معناداری با میزان پذیرش کشت زیتون دارد، پیشنهاد می‌شود، با افزایش تعداد مروجان منطقه

میزان تماس باغداران را با مروجان افزایش دهیم. و از طرفی با توجه به اینکه برگزاری کارگاه آموزشی از کمترین اولویت برخوردار بود نشان دهنده این است که این کارگاه‌ها یا برگزار نشده و یا از کیفیت پایینی برخوردار بوده‌اند لذا پیشنهاد می‌گردد که این کارگاه‌ها با کارشناسان متخصص موضوعی و با امکانات کافی و مناسب در زمینه آگاه کردن مخاطبین از نوآوری موجود برگزار گردند.

با توجه به اینکه که عوامل ترویجی - آموزشی دارای ارتباط مثبت و معنی‌داری با پذیرش هستند، نقش مهم ترویج را در پذیرش ایده‌های نو در بین کشاورزان نشان می‌دهد. لذا پیشنهاد می‌شود باید به کیفیت عوامل ترویجی - آموزشی (تماس با مروجان، بازدیدها، کارگاه‌های آموزشی، نشریات ترویجی، کلاس‌های ترویجی - آموزشی و نمایش فیلم‌های ترویجی ...) توجه لازم شود.

میزان آشنایی با زیتون عامل مؤثر و مهمی در پذیرش آن به حساب می‌آید. به طور کلی انسان در رویارویی با هر پدیده نو و جدیدی نیازمند دانستن است. هر چه دانش کشاورز درباره زیتون، به عنوان یک محصول جدید، زیادتر باشد، آمادگی بیشتری برای پذیرش آن خواهد داشت و این مهم به نقش مروج و ارتباط آن با کشاورز بر می‌گردد که درباره آن به اجمال صحبت شد. پیشنهاد می‌گردد بخش ترویج کشاورزی با فعالیت بیشتری در مناطق قابل کشت زیتون کمک کند تا مردم این محصول و ویژگی‌های قابل تمایز آن (مزیت نسبی، سازگاری، پیچیدگی و رویت پذیری) نسبت به کشت‌های رایج منطقه از جمله میزان تولید در واحد سطح، سازگاری با شرایط آب و هوایی، نیاز کم به آب و در کل سودآوری آن را بهتر بشناسند و در نتیجه ترغیب به پذیرش شوند.

فهرست منابع

۱- حاجی زاده، علی (۱۳۸۱). بررسی جایگاه دانه‌های روغنی در اقتصاد ملی. ماهنامه صنعت روغن نباتی، پیش شماره

۲- شاه پسند، محمدرضا (۱۳۷۷). عوامل مؤثر بر پذیرش سیستم‌های آبیاری تحت فشار در استان تهران. پایان نامه کارشناسی ارشد رشته ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه تهران. چاپ نشده

۳- شفیعی، لادن (۱۳۸۶). شناسایی عوامل مؤثر بر توسعه کاشت زیتون در استان کرمان. فصلنامه اقتصاد کشاورزی و توسعه، سال پانزدهم، شماره ۵۸، تابستان ۱۳۸۶

۴- صادقی، مرتضی (۱۳۸۷). خبرگزاری مهر: <http://www.mehrnews.com>

۵- ملک محمدی، ایرج (۱۳۷۲). مبانی ترویج کشاورزی. تهران: نشر دانشگاهی

- 7- Ferruh, isin & et. Al (2007). Factors affecting the adoption of the organic dried fig agricultural system in turkey. *Journal of applied sciences* 7 (5): 748-754. Available: asian network for scientific information
- 8- Guy Blaise Nkamleu and Victor M. Manyong (2005). Factors affecting the adoption of agroforestry practices by farmers in cameroon. *small-scale forest economics, management and policy*, 4(2): 135-148
- 9- Kenneth kapanda & et. Al. (2005). A logit analysis of factors affecting adoption of fish farming in Malawi: a case study of mechinji rural development program. *Journal of applied sciences* 5 (8): 1514-1517. Available: asian network for scientific information
- 10- Koundouri, phoebe & et.al (2004). Endogenous technology adoption under production risk: theory and application to irrigation technology. on Available from: <http://www.google.com>

Investigating role of extension education factors in predicting farmers' adoption of olive cultivation in Minudasht County

Yousef toosi 1, Yousef Hejazi, Seyed Mahmoud Hosseini 2

1 student of Tehran University Master of Agricultural extension

2 Academic Department of Agriculture, Tehran University Promotion and Education

Abstract

The present study investigated factors that affected farmers' adoption of olive cultivation in Minudasht County. Annually high amount of foreign exchange and human resources being spent on importing food products. Many regions of Iran have potentials to produce olive oil which is considered as a strategic product. The statistical population of the study included all 700 olive growers in Minudasht County. 103 individuals were determined as sample size based on Cochran formula. Research instrument included a questionnaire. To obtain face validity, the questionnaire was revised based on comments of a panel of experts. Results showed that there were significant positive relationships between variables including extension classes, contact with extension workers, and extension films and magazines and levels of farmers' adoption of olive cultivation. In contrast, radio-television programs, extension workshops, contacts with local leaders, and visiting to the sample gardens of olive were not effective on levels of farmers' adoption of olive cultivation. This study showed that extension education factors could play an important role in the adoption of olive cultivation in the study area. Therefore, the higher levels of extension workers' contacts with farmers and overcoming on farmers' problems facilitate the olive cultivation process.

Key words: adoption, extension education factors, olive cultivation, Minudasht County